

‘HET GEHALTE VAN DE GEVANGENEN IS SLECHT’

Het laatst weergegeven citaat van Tuynenburg Muys is, dunkt ons, in te generaliserende termen gesteld. Dat neemt niet weg dat hij de enige niet was die in Amersfoort teleurgesteld, ja geschokt werd door het egoïstisch gedrag van een groot deel der gevangenen, onder wie zich ook nog enkele verraders bevonden die, hopen aldus een betere behandeling te verkrijgen, alles wat voor de kamp-SS'ers van belang kon zijn, aan dezen overbrieften.

Folmer constateerde al op de eerste dag die hij in het kamp doorbracht: ‘Het gehalte van de gevangenen is slecht’¹ – veelvuldig zijn de klachten in zijn dagboek over de verwoede onderlinge strijd waarbij een boterham extra, de ‘na-schep’, een sigaret, ja enkele sigarettenpeukjes de inzet vormden. ‘Vlak onder mij’, tekende Lieve aan,

‘ligt iemand die destijds gevangen genomen is als lid van de een of andere ondergrondse beweging. Het is een zwaar geval en hij heeft niet de geringste kans om voor het einde van de oorlog te worden vrijgelaten; hij vermoedt zelfs dat hij zal worden gefusilleerd. Hij . . . houdt het hoofd moedig op, althans in het begin. Dan zinkt zijn moed en hij wordt neerslachtig en steeds somberder – diep ontgoocheld wanneer hij bemerkt hoe de mensen hier tegenover elkaar staan. ‘Begrijp jij’ – zegt hij eens . . . – ‘begrijp jij jouw mede-Nederlanders?! De meesten zitten hier gevangen om politieke redenen: als lid van een organisatie, als Jodenbegunstiger of als verspreider van een illegaal blad; en hoe kunnen zij zich nu toch zó onvaderlands en on sociaal gedragen? ’t Is verschrikkelijk! Heb ik voor een stelletje als dit mijn leven over gehad? Had ik ’t maar nooit gedaan, ik heb er meer dan spijt van!’²

Zaten in Amersfoort inderdaad ‘de meesten gevangen om politieke redenen’? Wij betwijfelen het. Vrijwel van meet af aan bevonden zich onder hen grote groepen zwarthandelaren en clandestiene slachters, bij wie geen spoor van idealisme een rol gespeeld had; het viel sommige politieke gevangenen op dat de komst van grote aantallen economische gevangenen telkens aan de geest in het kamp onmiddellijk afbreuk deed. Dat was bijvoorbeeld het geval toen in de herfst van ’42 ca. achthonderd nieuwe zwarthandelaren en clandestiene slachters Amersfoort binnengevoerd werden. ‘Het ergste was’, aldus L. W. Schmidt, een illegale werker die van september ’42 af in Amersfoort opgesloten zat, ‘dat bij deze asociale, zoals niet anders te verwachten viel, het gemeenschapsgevoel volkomen ontbrak. Zij brachten een mentaliteit mee, welke was doortrokken van egoïsme, lafheid, verraad

¹ D. W. Folmer: ‘Dagboek’, p. 4. ² H. L. Lieve en K. R. ter Steege: *Predikant achter prikkeldraad*, p. 100-01.